

Σεπτέμβριος 2022

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΥΡΙΖΟΓΛΟΥ, ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ-ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ, Α' ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΔΗΜΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

100 Χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή

«Δόξα και Βασίλισσα της Μεσογείου ήτο η Σμύρνη η ωραία Πόλις και το λαμπρότερον Μαργαριτάρι της Ανατολής, ω Σμύρνη, ωραία Πόλις!

Κληρονόμος αναρίθμητων αιώνων ιστορίας, Μητέρα ποιητών, αγίων, σοφών, η Σμύρνη, η ωραία Πόλις.

Μια από τας αρχαίας, δοξασμένας Επτά ήτο η Σμύρνη η Ιερά Πόλις, των οποίων αι λυχναί έλαμπαν εις τον Ουρανό, ω Σμύρνη, Ιερά Πόλις!

Ήτο εκ των Επτά Ελπίδων, των Επτά πόθων, των Επτά Αγίων Φώτων, η Σμύρνη, η Ιερά Πόλις.

Και αι εξ εσβύσθησαν μέσα εις το πέρασμα των αιώνων, ω Σμύρνη η Χριστιανική Πόλις.

Αλλ' η ιδική της έλαμπε με σταθεράν φωτοβολήν, ω Σμύρνη Χριστιανική Πόλις! Αι άλλαι έσβυσαν κ' επέρασαν, αλλ' η ιδική της ήτο αναμμένη έως χθες, ω Σμύρνη, Χριστιανική Πόλις!

.....
Σιωπηλά τα καμπαναριά της, νεκροί όσοι εσήμαιναν, ω Σμύρνη, Χριστιανική Πόλις!

Εσήγησεν η μουσική της, νεκροί οι τραγουδισταί της Σμύρνης, της ευτυχισμένης Πόλεως.

.....
Αλλ' εστεφάνωσαν με φωτοστέφανον τον Ποιμένα της, εκεί εις την Σμύρνην, την μαρτυρικήν Πόλιν...

Αιματωμένα τα μακρυά λευκά του μαλλιά, ω Σμύρνη, μαρτυρική Πόλις!

Έτσι εκράτησε την πίστιν της εις την Χριστιανοσύνην η Σμύρνη, η δοξασθείσα Πόλις!».

Προσφωνήσεις

Με αυτά τα λόγια, μ' αυτόν τον τρόπο, υμνεί και μοιρολογεί, στις 10 Απριλίου 1927, πέντε περίπου χρόνια μετά την Καταστροφή, την Σμύρνη την Ωραία, την Ευτυχισμένη, την Χριστιανική, την Δοξασθείσα, την Γοητευτική, την Βασίλισσα και το Μαργαριτάρι της Ανατολής, την Δολοφονημένη, την Μαρτυρική Πόλη, ο Τζώρτζ Χόρτον, Αμερικανός διπλωμάτης, ποιητής και συγγραφέας του γνωστού βιβλίου «Η Μάστιγα της Ασίας», που ήταν παρών στην Μικρασιατική Καταστροφή.

Έρχονται στο νου μας, η ιστορία, η μοίρα, η πορεία κι αγώνες του γένους μας αλλά και το χρονικό της καταστροφής μέσα από τους στίχους του Πυθαγόρα και τη μουσική του Απόστολου Καλδάρου:

«Η Σμύρνη μάννα καίγεται, καίγεται το βίός μας.

Ο πόνος μας δε λέγεται δε γράφεται ο καημός μας.

Ρωμιοσύνη, ρωμιοσύνη δε θα ησυχάσεις πια.

Ένα χρόνο ζεις ειρήνη και τριάντα στη φωτιά.

Η Σμύρνη μάννα χάνεται τα όνειρα μας πάνε.

Στα πλοία όποιος πιάνεται κι οι φίλοι τον χτυπάνε».

Η Σμύρνη, ο Πόντος, οι ελληνικές πατρίδες της Ανατολής, καθώς μακραίνει ο καιρός απ' το μεγάλο ξεριζωμό, καθώς όλο και λιγοστεύουν οι παππούδες, που απόμειναν ν' αναπολούν και να δακρύζουν ακόμα περνάνε πια στην ιστορία, έτσι όπως είναι ο νόμος του χρόνου και της ζωής. Ζωντανεύουν ξανά με το μόνο τρόπο που υπάρχει, τη θύμηση, τη μνημοσύνη και την λογοτεχνία. Έτσι γίνονται πατρίδες της ψυχής και της καρδιάς μας. Αυτές τις πατρίδες έχουμε χρέος όλοι μας να τις κρατήσουμε ζωντανές μέσα στο πέρασμα των χρόνων, για να μην γίνουν στ' αλήθεια κάποια στιγμή για τις γενιές που θά 'ρθουνε, από αξέχαστες, «χαμένες». Για να μη βρεθούμε σε έρημο αγνωσίας, απελπισίας και δυστυχίας.

Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Τραπεζούντα. Πατρίδες της ψυχής μας. Οι αλησμόνητες και ποτέ χαμένες πατρίδες, που ζούνε στις καρδιές μας, στη μνημοσύνη και την αγάπη μας. Κι ότι αγαπάς δεν πεθαίνει και δεν χάνεται ποτέ, γιατί ζει μέσα σου.

«Η λέξη «πατρίδα» στη γλώσσα της γιαγιάς μου γινόταν «μάννα Ανατολή». Επέμενε πως η λέξη πατρίδα δεν υπάρχει στην τούρκικη γλώσσα. Αυτή η ριζιμιά κι αρχέγονη έννοια στη γλώσσα των Ελλήνων, που σημαίνει τη γη των πατέρων, την κοιτίδα, τη γενέτειρα είναι έννοια μοναδική. Η μάννα Ανατολή, σαν πατρίδα των προγόνων και σαν πνευματική πατρίδα των προγόνων και σαν πνευματική πατρίδα ιδεών αξιών», γράφει η Έλσα Χίου και συνεχίζει η Ελένη Δικαίου: «Πατρίδα δεν είναι ο τόπος που γεννήθηκες. Δεν είναι ο τόπος που ζεις. Αλλά αυτός που κουβαλάς μέσα σου. Αυτός που έμαθες να τον αγαπάς κι είναι ένα με την ψυχή σου».

Αυτή την πατρίδα αγαπάμε που είναι ήθος, τέχνες, γράμματα, πολιτισμός, πνεύμα, πίστη, στάση ζωής και δεν θα την λησμονήσουμε ποτέ. Θα την κληροδοτήσουμε και στα παιδιά μας.

Πέρασαν 100 χρόνια από την μεγάλη καταστροφή και το ξεριζωμό. Δεν θα ακολουθήσω την γνωστή, την πεπατημένη οδό των πανηγυρικών λόγων ως είθισται. **Αντίθετα, πρέπει να δούμε τι συνέβη το 1922 και γιατί συνέβη;** Πρέπει, με την απόσταση πλέον των 100 ετών να γνωρίζουμε. Να δούμε κατάματα και να αποδεχθούμε την αλήθεια, να διδαχθούμε από τα λάθη μας, ώστε να μην ξαναζήσουμε τέτοιες τραγωδίες. Η σύντομη ομιλία μου στηρίζεται σε στοιχεία από εφημερίδες και βιβλία εκείνης της εποχής.

«Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ότι είναι αληθές». Τη φράση αυτή του εθνικού μας ποιητή Διονυσίου Σολωμού, την τολμηρή, την ανατρεπτική και υπερβατική πρέπει πάντοτε ν' ακολουθούμε λαός και ηγεσία.

Κυρίες και κύριοι,

Με τον όρο Μικρασιατική καταστροφή περιγράφεται περισσότερο η τελευταία φάση της Μικρασιατικής εκστρατείας, δηλαδή το τέλος του «ελληνοτουρκικού πολέμου του 1918 – 22», η αποχώρηση από την Τουρκία της ελληνικής διοίκησης, που είχε εγκατασταθεί στα δυτικά μικρασιατικά παραλία, στη Σμύρνη, κατά τη Συνθήκη των Σεβρών, (αμέσως μετά την ανακωχή του Μούδρου), όπως και η σχεδόν άτακτη υποχώρηση του ελληνικού στρατού μετά την κατάρρευση του μετώπου και η γενικευμένη πλέον εκδίωξη του ελληνικού πληθυσμού από τη Μικρά Ασία, που είχε όμως ξεκινήσει πολύ νωρίτερα και που είχε διακοπεί με την «ανακωχή του Μούδρου».

Με τον όρο καταστροφή της Σμύρνης αναφέρονται τα γεγονότα της σφαγής του ελληνικού και αρμενικού πληθυσμού της Σμύρνης από τους

Τούρκους καθώς και της πυρπόλησης της πόλης, που συνέβησαν το Σεπτέμβριο του 1922. Η καταστροφή αυτή άρχισε 7 ημέρες μετά την αποχώρηση και του τελευταίου ελληνικού στρατιωτικού τμήματος από την Μικρά Ασία και την είσοδο των ατάκτων του Κεμάλ Ατατούρκ στην πόλη. Η φωτιά που εκδηλώθηκε κατέκαψε όλη την πόλη, εκτός από την μουσουλμανική και την εβραϊκή συνοικία και διήρκεσε από τις 13 έως τις 17 Σεπτεμβρίου του 1922.

Η τραγωδία της Μικρασιατικής καταστροφής στοίχισε στο Ελληνικό Έθνος: 25.000 νεκρούς στρατιώτες. Πάνω από 1.500.000 Έλληνες αναγκάστηκαν βίαια να εγκαταλείψουν τις εστίες των προγόνων τους και να έρθουν σαν πρόσφυγες στην Ελλάδα, αφήνοντας πίσω τους πάνω από 600.000 νεκρούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε ο Ελ. Βενιζέλος με το υπόμνημά του στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης του Παρισιού, στη Μικρά Ασία ζούσαν 1.694.000 Έλληνες. Στη Θράκη και την περιοχή της Κωνσταντινούπολης 731.000. Στην περιοχή της Τραπεζούντας 350.000 και στα Άδανα 70.000. Σύνολο 2.845.000 Έλληνες που αποτελούσαν το 20% του πληθυσμού της περιοχής που κυριαρχούσε οικονομικά, είχε δε καταφέρει να διατηρήσει την πολιτιστική του κληρονομιά παρ' ότι αποτελούσε μειονότητα σε εχθρικό περιβάλλον.

Τον Σεπτέμβριο του 1922, ο Μουσταφά Κεμάλ, μπροστά στα Ελληνικά στρατεύματα που οπισθοχωρούσαν διαρκώς και τελικά αποχώρησαν από την Μικρά Ασία, εισήλθε στην πόλη της Σμύρνης.

Η Σμύρνη εκείνη την εποχή ήταν πολυπληθής και πλούσια πόλη, στην συντριπτική πλειοψηφία χριστιανική, ο πληθυσμός της αποτελείτο κυρίως από Έλληνες, λιγότερους Αρμένιους και με μειοψηφία τους Τούρκους.

Τις ημέρες που ακολούθησαν, και με την παρουσία στον λιμένα της πόλης 27 συμμαχικών πολεμικών πλοίων, μεταξύ των οποίων και 3 Αμερικανικά αντιτορπιλικά, **οι Τούρκοι επιδόθηκαν σε ένα όργιο φρίκης από λεηλασίες, σφαγές και βιασμούς**, φτάνοντας τελικά στο σημείο να κάψουν όλη την πόλη, εξαιρουμένης της Τούρκικης συνοικίας, που έμεινε σχεδόν ανέπαφη.

Οι μεγάλες δυνάμεις αν και παρούσες, παρέβλεψαν επιμελημένα να επέμβουν ώστε να αποτρέψουν την γενοκτονία η οποία ολοκληρώθηκε σε τόσο συμπυκνωμένο χρόνο, όσο ποτέ άλλοτε δεν παρουσιάστηκε ξανά στην ιστορία.

Από τις ξένες δυνάμεις, όσες αντέδρασαν, το έκαναν από την προσωπική ευσυνειδησία των αξιωματικών και των πληρωμάτων τους.

«Μικρασία 1922. Και να οι πόλεις, οι εκκλησίες και ο αρχαίος πολιτισμός της Μικρασίας ένας σωρός πλέον αποκαΐδια, σκόνη, καπνός και θύμησες. Οι άνθρωποι δολοφονημένοι, εξανδραποδισμένοι, ορφανοί, βάνουσα κακοποιημένοι, ψυχή τε και σώματι, έντρομοι, αποδιωγμένοι, άστεγοι, πεινασμένοι, προδομένοι, χωρίς στον ήλιο μοίρα, σε έσχατη απόγνωση, κατατρεγμένοι.

...Πλέον τα τάγματα εργασίας και οι εξαντλητικές πορείες θανάτου, οι μέθοδοι δηλαδή γενοκτονίας και εθνοκάθαρσης των Ελλήνων και των Αρμενίων της Μικράς Ασίας εκτελούνται συνοπτικά χωρίς κανένα πρόσχημα. Το γενικό ξεκαθάρισμα, το ξεσκαρτάρισμα των αναπνοών και των πεποιθήσεων των ψυχών του χώρου είναι απόλυτο. Αλλά δεν είναι μόνον

αυτά τα γένη και οι εθνότητες που «περισσεύουν»! Είναι και οι Ασσύριοι και λίγο μετά οι Κούρδοι ...».

Και ενώ οι προσωπικές μαρτυρίες από πηγές Ελληνικές, Αρμένικες ή ξένες, ακόμη και τούρκικες, περιγράφουν σκληρές σφαγών, βιασμών και φρίκης, κάποιοι ανήθικα μίλησαν κι έγραψαν για συνωστισμό.

Είναι οι αναθεωρητές, οι εθνοαποδομητές, οι λεγόμενοι «νέοι ιστορικοί», που βυσσοδομούν στο αιώνιο εργαστήριο του βαθυζόφου σκοταδιού τους. Αλλά η ιστορία γράφηκε. Δεν ξαναγράφεται. Η αλήθεια δεν παραχαράσσεται, δεν σκεπάζεται. Πάντα στο τέλος βγαίνει.

Τα κυριότερα αίτια της Μικρασιατικής Καταστροφής ήταν :

(α) Η ήττα του Ελ. Βενιζέλου στις εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου 1920.

(β) Η βάνουση συμπεριφορά των Βενιζελικών προς τους Αντιβενιζελικούς (μετά το 1917), λόγω του εθνικού διχασμού.

(γ) Η καταψήφιση του Βενιζέλου από Εβραίους και Μουσουλμάνους.

(δ) Το εκλογικό σύστημα ευνοούσε το Λαϊκό Κόμμα (Αντιβενιζελικούς).

(ε) Η προδοσία της Ελλάδος από τους συμμάχους της.

Ποια ήταν τα αίτια σχετικά με την εκστρατεία:

(α) Άξιοι αξιωματικοί αντικαθίστανται από ανάξιους, μετά τις εκλογές του 1920.

(β) Στρατιώτες αδειούχοι δεν επέστρεφαν. Το στράτευμα ήταν καταπονημένο λόγω συνεχών επί δέκα έτη (1912-1922) πολέμων.

(γ) Αντικατάσταση του Αρχιστρατήγου Παρασκευοπούλου από τον Παπούλα και τον Χατζηανέστη.

(δ) Αποδυνάμωση του Μετώπου: 21.000 στρατιώτες αποστέλλονται στην Ανατολική Θράκη (Μάϊος 1922).

(ε) Τεράστια και ανεξέλεγκτη η έκταση του μετώπου: 713 χιλιόμετρα.

(στ) Απουσία μέριμνας εφεδρειών, Β' μετώπου, σχεδίου σύμπτυξης.

(ζ) Από την εκστρατεία των 180.000 στρατιωτών, μόνο 70.000 μάχονταν στο Μέτωπο.

(η) Ευρύτατος ο ηθικός κλονισμός των μαχομένων, λόγω κακής διατροφής αλλά και του υποσκαπτικού ρόλου του Εθνικού Διχασμού αλλά και του υποσκαπτικού ρόλου των Συμμαχικών Δυνάμεων Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας και ιδιαίτερα της, μετά την επικράτηση των μπολσεβίκων υπό τον Λένιν, φιλοκεμαλικής Ρωσίας.

Πρόκειται περί προδοσίας της Ελλάδος από τους συμμάχους της στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, η οποία έγινε σε βάρος μας για εξυπηρέτηση των δικών τους οικονομικών και γεωστρατηγικών συμφερόντων.

Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης: η καταξίωση του Ελληνικού Στρατεύματος να μεταπέσει σε κατάρρευση του μετώπου, η οποία οδήγησε στην οδυνηρότατη Μικρασιατική Καταστροφή.

Ποιο ήταν το αποτέλεσμα για τον Μικρασιατικό Ελληνισμό:

(α) Μαρτυρικός θάνατος πέντε (5) Μητροπολιτών: Σμύρνης Χρυσόστομος, Κυδωνιών Γρηγόριος, Μοσχονησίων Αμβρόσιος, Ικονίου Ζήλων, Ζήλων Ευθύμιος.

(β) Μαρτυρικός θάνατος 347 Κληρικών.

(γ) Μαρτυρικός θάνατος άνω των 120.000 αμάχου Ορθοδόξου Χριστιανικού Πληθυσμού.

(δ) Πυρπόληση 55.000 Ελληνικών σπιτιών της Σμύρνης.

(ε) Πυρπόληση 5.000 Ελληνικών Καταστημάτων.

(στ) Πυρπόληση 43 Ορθόδοξων Ναών περιοχής Σμύρνης (από τους 46).

Αιχμαλωτίσθηκαν τέσσερις (4) στρατηγοί (Νικόλαος Τρικούπης, Δημαράς Δημήτριος, Διγενής Κίμων, Κλαδάς Νικόλαος), 2.520 αξιωματικοί, 54.000 οπλίτες. Σύνολο 56.520. Οι αιχμαλωτισθέντες Έλληνες στρατιωτικοί από τον Σεπτέμβριο του 1920 μέχρι την υπογραφή της Σύμβασης ανταλλαγής Ελληνοτουρκικών πληθυσμών, αιχμαλώτων πολέμου και πολιτικών ομήρων (30 Ιανουαρίου 1923), πέρασαν μια περίοδο μαρτυρική. Υπέστησαν την δεινή δοκιμασία των πλέον άγριων, άμεσων και μαζικών εγκλημάτων κατά της ζωής, σε αντίθεση με την απολύτως ανθρωπιστική αντιμετώπιση που είχαν οι Τούρκοι αιχμάλωτοι. Οι αιχμαλωτισθέντες Τούρκοι ήταν 2.700 οπλίτες και 340 αξιωματικοί (σύνολο 3.040).

Από τους 56.520 αιχμαλωτισθέντες Έλληνες στρατιωτικούς επέστρεψαν μόνον 16.509. οι υπόλοιποι 40.011 μαρτύρησαν δηλαδή το 71,30%. Οι νεκροί και τραυματίες των μη αιχμαλώτων Ελλήνων Αξιωματικών και Οπλιτών (1919-1922) από ένα στράτευμα 180.000 ανήλθαν σε 91.215 δηλαδή πλέον του 50%.

Οι νίκες του Ελληνικού Στρατού ήταν σημαντικές, όμως δεν συνέτριψαν τις κεμαλικές δυνάμεις. Δυστυχώς, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει και έναν εσωτερικό εχθρό: τα οξυμένα πολιτικά πάθη του εθνικού διχασμού ανάμεσα σε Βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς. Τι θα είχε συμβεί, αν η Ελλάδα στη Μ. Ασία ήταν ενωμένη ψυχικά, όπως το 1912-13; Ίσως η Ιστορία να είχε γραφεί διαφορετικά από την εξέλιξη που είχε αλλά η Ιστορία δεν γράφεται ποτέ με «αν».

Στα 1830 γεννήθηκε μέσα στα αίματα ένα ανάπηρο πλάσμα. Ονομάστηκε «Ελληνικό Κράτος». Λειψό, πληγωμένο, χρεωμένο και συμπλεγματικό. Μια ελευθερία πολυπόθητη ανέτειλε, ένα όνειρο αιώνων έγινε πραγματικότητα. Μα τα όνειρα έχουν τη ρίζα τους στην ουτοπία, κι αν τύχει παρ' ελπίδα να πραγματοποιηθούν, κανείς δεν είναι προετοιμασμένος να τα ζήσει.

Κάπως έτσι λοιπόν και το νεογνό Ελληνικό Κράτος ξεκίνησε να μπουσουλάει, δεμένο σφιχτά με τις αλυσίδες, που του επέτρεψαν να αποκτήσει οντότητα και υπόσταση.

Τα χρόνια κυλούσαν, γίνονταν δεκαετίες και το όνειρο της ισονομίας και της δικαιοσύνης δεν έλεγε να πραγματοποιηθεί. Η φτώχεια βασίλευε στην πλειονότητα του λαού και το αίσθημα της αδικίας όλο και ανδρωνόταν.

Και η διέξοδος...; Μα η διέξοδος βρέθηκε στον διχασμό.

Κύριες – Κύριοι

Ψάχνοντας φταίχτες και σωτήρες οχυρωθήκαμε με όλο μας το πάθος πίσω από πρόσωπα και σταθήκαμε απέναντι από άλλα.

Κόμμα αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό. Τρικούπης – Δεληγιάννη. Βενιζέλος – Κωνσταντίνος. Η Ελλάδα, στις 16 Αυγούστου 1916, κόβεται στη μέση σε επίπεδο διακυβέρνησης. Άλλη Κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη και άλλη στην Αθήνα. Ο Εθνικός Διχασμός έφερε τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Ο διχασμός είναι η εθνική ανίατη ασθένεια των Ελλήνων. Σε λίγα έθνη του κόσμου έχουν καταγραφεί τόσοι εμφύλιοι πόλεμοι, τόσες φανατικές αντιπαραθέσεις με σημείο τριβής από την πολιτική μέχρι τη χρήση της γλώσσας (καθαρευουσιάνοι-δημοτικιστές) ή ακόμη και τον αθλητισμό. Ασυνεννοησία, αδιαλλαξία, μίσος, ένταση.

Ο Εθνικός Διχασμός (1915-1917) αποτελεί μία από τις πιο μαύρες σελίδες της νεότερης ελληνικής Ιστορίας. Κορύφωσή του ως γνωστόν ήταν η Μικρασιατική Καταστροφή και η Δίκη των Οκτώ που κατέληξε στην Εκτέλεση των Έξι στις 15 Νοεμβρίου 1922 στο Γουδί.

Δημήτριος Γούναρης, Νικόλαος Στράτος, Νικόλαος Θεοτόκης, Γεώργιος Μπαλτατζής Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης και Γεώργιος Χατζηανέστης.

Τρεις πρωθυπουργοί, δύο υπουργοί κι ένας στρατιωτικός διοικητής.

Εκτελέσθηκαν κατηγορούμενοι για εσχάτη προδοσία.

Έναν αιώνα μετά, ακόμη και οι πλέον φανατικοί υπέρμαχοι της βενιζελικής πολιτικής δεν μπορούν παρά να παραδεχτούν ότι οι έξι θα μπορούσαν να κατηγορηθούν για πολλά πράγματα, μεταξύ των οποίων για ολιγωρία, για μίσος απέναντι στον Βενιζέλο που πιθανότατα αποτέλεσε την κινητήριο δύναμη των πολιτικών τους επιλογών, τυφλωμένοι από την ανάγκη τους να αποδειχτούν μεγαλύτερου βεληνεκούς πολιτικοί άντρες (ο Βενιζέλος έφτασε στη Σμύρνη, εμείς θα φτάσουμε στην Άγκυρα!), για πολιτική μυωπία, για απαράδεκτες πολιτικές και στρατιωτικές επιλογές, ωστόσο η κατηγορία περί εσχάτης προδοσίας επ' ουδενί λόγω δεν ευσταθούσε. Ουδείς σώφρων άνθρωπος μπορεί να αμφισβητήσει ότι η επιτυχημένη έκβαση της Μικρασιατικής Εκστρατείας ήταν ο στόχος τους.

Έναν αιώνα μετά, με το προνόμιο της ιστορικής απόστασης και της ηρεμίας πνεύματος, εξακολουθούμε να μιλούμε για προδότες και για ήρωες, αρνούμενοι να δούμε και τις δυο πλευρές του νομίσματος.

Το τίμημα της εθνικής μας ενηλικίωσης το έχουμε πληρώσει επανειλημμένως και μάλιστα πολύ ακριβά. Απλά εξακολουθούμε πεισματικά να επιλέγουμε την άρνηση. Παραβλέπουμε δυστυχώς πως όσο συνεχίζουμε να αρνούμαστε να αποδεχτούμε την αναγκαιότητα της ενηλικίωσης μας, το τίμημα θα συνεχίζουμε να το πληρώνουμε.

Σήμερα, στο ερώτημα και στον προβληματισμό για ποιον λόγο επήλθε η συμφορά της Σμύρνης, πέρα από τη δεδομένη και έμπρακτη τουρκική πολιτική γενοκτονίας και εθνοκάθαρσης, θα επικαλεστούμε και τις αμαρτίες του γένους. Γιατί τι άλλο ήταν ο Εθνικός Διχασμός, που έφτασε ακόμη και σε απόπειρα δολοφονίας του Ελευθερίου Βενιζέλου – και μάλιστα ενώ βρισκόταν στη Γαλλία- και στη δολοφονία του αντιπάλου του Βενιζέλου, συγγραφέα, διπλωμάτη και βουλευτή Ίωνα Δραγούμη, εν μέσω Αθηνών από έξαλλους οπαδούς του πρώτου; Ερήμην βεβαίως του Βενιζέλου.

Πόσο προφητικοί λοιπόν είναι οι στίχοι του Διονυσίου Σολωμού, που γράφει: «Μην ειπούν στο στοχασμό τους/ τα ξένα έθνη αληθινά:/Εάν μισούνται ανάμεσό τους/ δεν τους πρέπει ελευθεριά»//». Και όπως γνωρίζετε, τα ξένα έθνη ήταν πάντα καθοριστικά για τη λευτεριά της Ελλάδας. Και τότε εκεί στην Μικρασία και όπως γνωρίζουμε και τώρα! Δεν πρέπει λοιπόν να αναρωτηθούμε και εμείς τι κάνουμε, για να αποτρέψουμε τις ποικίλες καταστάσεις Αποκάλυψης, που μας απειλούν απροκάλυπτα;

Κύριες- Κύριοι

Η αληθινή ειρήνη και η συμφιλίωση των λαών δεν επιτυγχάνεται με την αλλοίωση των ιστορικών γεγονότων, με την αποδόμηση της ιστορικής αλήθειας, αλλά με την παραδοχή της. Οι γείτονες μας θα πρέπει να διδαχθούν τι έκαναν στο παρελθόν ώστε να μην το επαναλάβουν κι εμείς να διατηρούμε στη μνήμη μας την αλήθεια, ώστε να μην ξαναπεράσουμε τα ίδια. Η διατήρηση στη μνήμη της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου και της

Μικρασίας και των Αρμενίων είναι ελάχιστος φόρος τιμής που οφείλουμε να αποτείνουμε.

Ας είναι αιωνία η μνήμη τους. Ας είναι αιωνία η μνήμη και των πρώτων κατοίκων προσφύγων στη Μενεμένη και τους Αμπελόκηπους και σ' όλη την Ελλάδα, που δεν βρίσκονται στη ζωή, τους οποίους όταν κατέγραφε η Επιτροπή Υποδοχής Προσφύγων στην Ελλάδα δήλωναν: «Ονομάζομαι (τάδε). Είμαι μόνιμος κάτοικος Μενεμένης Μικρασίας, προσωρινά διαμένων στον τάδε καταυλισμό». Πέθαναν με την ψυχή και τα μάτια τους στραμμένα στην πατρίδα τους, όπου πίστευαν ότι θα επιστρέψουν.

Το μνημόσυνο για τους πεσόντες, σφαγιασθέντες και απαγχονισθέντες προκρίτους εκ Μενεμένης έγινε στις 24 Ιουλίου 1932, δέκα χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, ημέρα Κυριακή, εδώ στον συνοικισμό της Νέας Μενεμένης, επί προεδρίας Θωμά Χατζίκου.

Δεν μπορώ να μην αναφερθώ στο προσκυνηματικό ταξίδι μας στη Μενεμένη και τη Σμύρνη της Μικρασίας, συνοδεύοντας τον Οικουμενικό Πατριάρχη και τον Μητροπολίτη μας. Έγινε θεία λειτουργία στον Ιερό Ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στη Μενεμένη και βρήκα εκεί σε ένα παλαιοπωλείο, μια φωτογραφία του Ιερού Ναού της Αγίας Παρασκευής, που δεν υπάρχει πια, γιατί οι Τούρκοι κατασκεύασαν επάνω στην εκκλησία ένα δρόμο. Η φωτογραφία αυτή γράφει: «Αγκία Παρασκευή, Ρουμ κιλισεσί», στα τούρκικα δηλαδή εκκλησία των Ρωμιών. Η φωτογραφία αυτή κοσμεί το πρώτο ημερολόγιο του Μικρασιατικού Συλλόγου Μενεμένης – Αμπελοκήπων.

Αγαπητοί μου

Ας κρατήσουμε στο νου και την ψυχή μας τα λόγια του Συνασίτη Ιατρού, του Σ.Ι. Αρχελάου: «Όλες τις αρχαιότερες κληρονομίες μας, τις ιερές σκιές των προγόνων μας που αναπαύονται εκεί, τ' αφήσαμε στην σκέπη και την Πρόνοιαν του Πανάγαθου». Και επιτρέψτε μου να συμπληρώσω: «Επομένως υπάρχουν και δεν χάνονται ποτέ!». Δε θα επιτρέψουμε στη δίδυμη αδελφή του θανάτου, την λήθη, να σκεπάσει με το μαύρο πέπλο της, το πέπλο της λησμονιάς αυτές τις αρχαιότερες κληρονομίες μας και τις ιερές σκιές των προγόνων μας.

Σας ευχαριστώ.

Βιβλιογραφία

- Τζωρτζ Χόρτον « Η μάστιγα της Ασίας» (1927)
- «Πατρίδες της ψυχής», Έλσα Χίου (εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1998)
- Πατρίδες της ψυχής», Ελένη Δικαίου (εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1998)
- Εφημερίδα ΕΣΤΙΑ (Αθήνα)
- Ημερολόγιον Εφημερίδας ΕΣΤΙΑ (2022)
- Ευσταθίου Πελαγίδη, ομότιμου Καθηγητή Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας «Η Οδύσσεια των Ελλήνων Στρατιωτικών Αιχμαλώτων στη Μικρασιατική Καταστροφή».

- Εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» (Θεσσαλονίκη)
- Εφημερίς των Βαλκανίων» (Θεσσαλονίκη)
- «Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος» (Θεσσαλονίκη)
- Εφημερίδα «ΕΜΠΡΟΣ» (Αθήνα)
- Έκθεσις Διεθνούς Επιτροπής (1923)
- Χ. Σπανομανώλη, Αιχμάλωτοι των Τούρκων, Αθήνα, έκδοση Εστίας
- Επίτομος Ιστορία της εις Μικράν Ασία Εκστρατείας, Γενικόν Επιτελείον Στρατού
- Κωνσταντίνου Χασόγια, Οι λαμπρές νίκες του Ελληνικού Στρατού το θέρος του 1921
- Ελένη Λετώνη, Ήρωες και Προδότες